

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
КАФЕДРА САДОВО ПАРКОВОГО ТА ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Підпис здобувача ВО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОС «МАГІСТР»

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ Сумської філії ДП «Ліси України»

Виконав: студент 2м курсу
спеціальності

205 «Лісове господарство»
(шифр і назва спеціальності)

Селезень Сергій Вікторович
(прізвище та ініціал студента)

Керівник **професор Мельник Т.І.**
(прізвище та ініціали)

Рецензент **професор Скляр В.Г.**
(прізвище та ініціали)

Суми – 2024

АНОТАЦІЯ

Селезень С. В. Шляхи підвищення ефективності виробничої діяльності сумської філії ДП «Ліси України». Кваліфікаційна робота освітнього рівня – магістр, на правах рукопису. Спеціальність – 205 Лісове господарство. Суми, 2024.

В кваліфікаційній роботі досліджено питання ефективності виробничої діяльності Сумської філії ДП «Ліси України». Відповідно до поставленої мети досліджено теоретичні основи економічної ефективності виробничої діяльності лісгосподарського підприємства; надана організаційно-економічна характеристика підприємства; досліджено стан вирощування садивного матеріалу та аналіз лісокультурної справи; проведено аналіз показників ефективності виробничої діяльності підприємства.

На основі проведеного аналізу фінансових результатів діяльності визначено ефективність використання наявних виробничих ресурсів підприємства, досліджено показники фінансової ефективності господарювання, а також досліджено сучасний стан лісокультурної справи. Встановлено, що підприємство спеціалізується на заготівлі деревини від рубок головного користування, вирощування сіянців цінних порід дерев для заліснення звільнених територій. Підприємство достатньо забезпечено трудовими ресурсами. Підвищуються показники ефективності використання фондів. Аналізоване господарство прибуткове. Рівень сукупної рентабельності у звітному році 6,4%. В роботі представлені дані по ціновій політиці підприємства, а також дослідженні показники прибутковості та рентабельності.

Запропоновано шляхи підвищення ефективності виробничої діяльності лісгосподарського підприємства. В роботі розроблено елементи бізнес-плану, зокрема план виробничої та маркетингової діяльності, фінансовий план. Розроблено технологічну карту вирощування саджанців декоративних рослин. Встановлено план вирощування і продаж таких культур самшит, туя, яловець. Намічена цінова політика продажу, досліджено ринки збуту. У фінансовому плані проведено аналіз витрат на діяльність розсадників зеленого живцювання, визначена собівартість виробництва. На основі проведених розрахунків сформовано загальний стан економічного розвитку галузі. Проведено моніторинг можливих ризиків та загроз щодо недоотримання продукції та зменшення обсягів реалізації. Запропоновано ряд заходів по усуненню негативних причин.

Впроваджуючи практичні рекомендації підприємство чітко виконує алгоритм проведення вирощування декоративного садивного матеріалу для покращення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: лісорозведення, лісовідновлення, ефективність, ціна, собівартість, прибуток, ризик, зелене живцювання, саджанці.

SUMMARY

Selesen S. Ways to increase the efficiency of production activities of the Sumy branch of the State Enterprise "Forests of Ukraine". Qualification work on specialty 205 "Forestry", SNAU, Sumy, 2024.

The qualification work investigated the issue of the efficiency of production activities of the Sumy branch of the State Enterprise "Forests of Ukraine" In accordance with the set goal, the theoretical foundations of the economic efficiency of the production activities of the forestry enterprise were investigated; the organizational and economic characteristics of the enterprise were provided; the state of growing forest planting material and the analysis of silvicultural business were investigated; an analysis of the efficiency indicators of the enterprise's production activities was conducted.

Based on the analysis of the financial results of the activity, the efficiency of using the available production resources of the enterprise was determined, the indicators of financial efficiency of management were investigated, and the current state of silvicultural business was investigated. It was established that the enterprise specializes in harvesting wood from main logging, growing seedlings of valuable tree species for afforestation of liberated territories. The enterprise is sufficiently provided with labor resources. The indicators of the efficiency of the use of funds are increasing. The analyzed economy is profitable. The level of total profitability in the reporting year is 6.4%. The work presents data on the pricing policy of the enterprise, as well as a study of profitability and profitability indicators.

Ways to increase the efficiency of the production activities of a forestry enterprise are proposed. The work develops elements of a business plan, in particular a plan of production and marketing activities, a financial plan. A technological map for growing ornamental plant seedlings has been developed. A plan for growing and selling such crops as boxwood, thuja, and juniper has been established. A sales pricing policy has been outlined, and sales markets have been researched. In the financial plan, an analysis of the costs of green cutting nurseries has been conducted, and the cost of production has been determined. Based on the calculations, the general state of economic development of the industry has been formed. Monitoring of possible risks and threats regarding product shortages and reduction in sales volumes has been conducted. A number of measures have been proposed to eliminate negative causes.

By implementing practical recommendations, the enterprise clearly implements the algorithm for growing ornamental planting material to improve the efficiency of the enterprise.

Keywords: *afforestation, reforestation, efficiency, price, cost, profit, risk, green cuttings, seedlings.*

ВСТУП

Актуальність теми. Складна та мінлива економічна ситуація в Україні вимагає об'єктивної оцінки останніх подій у лісовій галузі, у результаті чого виникає потреба в проведенні поглибленого дослідження питань щодо її подальшого розвитку, і зокрема – стану та перспективи виробничих процесів у лісовому господарстві. Підвищення ефективності лісогосподарського виробництва залишається актуальною у всі часи діяльності галузі. Тому підприємства намагаються відшукати альтернативу отримання відносно швидких стабільних доходів.

Мета і завдання дослідження. Мета полягає в оцінці ефективності виробничої діяльності лісогосподарського підприємства та розробці практичних заходів з покращення ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Відповідно до поставленої мети визначені наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи економічної ефективності виробничої діяльності лісогосподарського підприємства
- надати організаційно-економічну характеристику філії Сумське лісове господарство ДП «Ліси України»
- дослідити стан вирощування лісосадивного матеріалу та аналіз лісокультурної справи
- провести аналіз показників ефективності виробничої діяльності підприємства.
- запропонувати шляхи підвищення ефективності виробничої діяльності лісогосподарського підприємства
- розробити елементи бізнес-плану по вирощуванню посадкового матеріалу методом зеленого живцювання.
- провести оцінку ефективності запропонованих заходів

Об'єктом дослідження є процес виробничий процес та покращення ефективності діяльності лісогосподарського підприємства.

Предметом дослідження є особливості ведення лісогосподарської діяльності та її вплив на покращення ефективності у філії Сумське лісове господарство ДП «Ліси України»

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: аналіз, порівняння, абстрагування, моделювання, спостереження, економічний аналіз тощо. Були використані матеріали звітної річної форми 10-ЛГ, бухгалтерської звітності, технологічні карти, матеріали оглядів деревостанів, лісовпорядні проекти, акти приймання лісосік а також виконаних робіт.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи представлені автором на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та аспірантів.

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано тези у матеріалах науково-практичних конференцій.

1. Селезень С.В. Застосування зеленого живцювання, як захід підвищення ефективності діяльності лісогосподарського підприємства. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів. (Суми, 18-22 листопада 2024 р.). Суми. 2024. С. 3. [26]

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 34 найменувань. Основний текст викладений на 36 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 11 таблиць та 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Економічна ефективність виробничої діяльності в лісогосподарському виробництві відображає ступінь результативності використання ресурсів, спрямованих на ведення лісового господарства. Це показник, який дозволяє оцінити співвідношення між отриманими результатами (доходами, продукцією, відновленими лісовими масивами тощо) та витратами, понесеними на їх досягнення. Основною метою підвищення економічної ефективності є забезпечення сталого розвитку лісогосподарської галузі з урахуванням збереження екологічного балансу. [4, с. 215]

Основні аспекти економічної ефективності лісогосподарського виробництва [15]:

Продуктивність ресурсів – раціональне використання лісових і природних ресурсів для забезпечення високої продуктивності, зокрема, оптимізація рубок, насадження нових лісових масивів та інші заходи, спрямовані на відновлення лісу.

Оптимізація витрат – зниження витрат на одиницю виробленої продукції, що включає зменшення витрат на заготівлю, обробку, транспортування деревини, а також інші супутні витрати.

Сталий розвиток – збереження екологічної рівноваги шляхом застосування екологічно безпечних технологій та методів ведення господарства для підтримки довгострокової продуктивності лісів.

Інновації та технології – впровадження нових технологій та автоматизація виробничих процесів, що підвищують ефективність і знижують ресурсоемність виробництва.

Економічна віддача та фінансовий результат — оцінка доходів, отриманих від реалізації лісової продукції, що перевищують витрати на її

виробництво, а також створення додаткових джерел доходів шляхом розвитку екологічного туризму та рекреації. [13, с.139]

Для оцінки економічної ефективності лісогосподарського виробництва використовуються такі показники, як рентабельність виробництва, продуктивність праці, ефективність використання капіталовкладень, окупність витрат, і співвідношення отриманих доходів до витрат на виробництво. [15]

Показники економічної ефективності лісогосподарського підприємства дають можливість оцінити, наскільки результативно використовуються ресурси для досягнення основних цілей виробництва. Вони відображають, як лісогосподарське підприємство справляється із завданнями раціонального використання лісових ресурсів, економічного зростання і збереження екологічного балансу. Для оцінки економічної ефективності лісогосподарського підприємства використовується ряд основних показників:

1. Рентабельність виробництва. Відображає відношення прибутку до витрат на виробництво лісової продукції. Рентабельність може обчислюватися як за витратами (співвідношення прибутку до витрат), так і за продажами (співвідношення прибутку до виручки від продажу продукції).

2. Продуктивність праці. Вимірюється обсягом продукції, що припадає на одного працівника або на одну людину-годину. Вона залежить від кваліфікації працівників, автоматизації процесів та раціонального використання робочої сили.

3. Ефективність використання основних фондів. Оцінює, як продуктивно використовуються основні засоби виробництва (техніка, обладнання, будівлі тощо). До основних показників належать фондівдача (співвідношення обсягу продукції до середньорічної вартості основних фондів) та фондомісткість.

4. Окупність капіталовкладень. Відображає термін, за який капіталовкладення в лісове господарство окупляться за рахунок отриманого

прибутку. Окупність показує, наскільки швидко підприємство поверне вкладені кошти.

5. Ефективність використання ресурсів (ресурсоємність). Показує витрати матеріальних ресурсів (деревини, пального, електроенергії тощо) на одиницю продукції. Зниження ресурсоємності свідчить про підвищення ефективності виробництва.

6. Обсяг та ефективність лісовідновлення. Відображає кількість посаджених лісових масивів і витрати на відновлення лісу у співвідношенні до прибутку від рубок. Цей показник є важливим з точки зору сталого розвитку і екологічного балансу.

7. Доходність від супутніх видів діяльності. Окрім заготівлі деревини, підприємства можуть заробляти на супутніх послугах (наприклад, екотуризмі, заготівлі недеревної продукції, рекреаційних послугах). Дохід від таких видів діяльності дозволяє зменшити залежність від основної лісогосподарської діяльності.

8. Відтворюваність лісових ресурсів. Відображає здатність підприємства підтримувати або збільшувати запаси лісу, щоб забезпечити довготривале використання ресурсів. Показник є важливим для екологічної стабільності і сталого використання лісів.

9. Екологічна ефективність. Вимірює вплив підприємства на навколишнє середовище. До екологічних показників належать скорочення викидів, ефективне управління відходами та зниження впливу на природне середовище. Важливими є також показники якості ґрунтів та водних ресурсів у межах лісового господарства.

10. Інноваційність та автоматизація. Відображає рівень впровадження нових технологій, що підвищують ефективність процесів, знижують витрати та покращують якість лісогосподарської діяльності. [34]

Всі ці показники дозволяють лісогосподарському підприємству оцінити ефективність своєї діяльності, виявити слабкі сторони і вдосконалювати процеси для досягнення як економічних, так і екологічних цілей.

РОЗДІЛ 2

УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

ДП «Сумське лісове господарство» було засноване 1 серпня 1936 року, але перейменоване на філію у процесі реформування лісового господарства України. З 1 січня 2023 року ДП «Сумське лісове господарство» стало філією «Сумське лісове господарство» у складі державного підприємства «Ліси України». Філія розміщена в східній частині області на території одного адміністративного району.

В структуру підприємства входять мисливські господарства, 62 лісництва, 573 лісових обходів. Загальна площа земель лісового фонду – 44,6 тис. га. Площа земель яка покрита лісом – 44,6 тис. га.

Філія “Сумське лісове господарство” створена з метою організації ведення лісового господарства, включаючи питання охорони, захисту, раціонального використання лісових ресурсів та відтворення лісів, а також мисливського фонду на території мисливських угідь.

Основними напрямками діяльності підприємства є: [22]

- проведення заходів з відновлення лісів, підвищення їх продуктивності, створення насаджень із швидкоростучих і технічно цінних порід;
- організація лісо насінневої справи і лісових розсадників;
- покращення стану і підвищення продуктивності лісів;
- облік лісового фонду і реєстрація всіх змін у його складі;
- проведення лісозаготівельних робіт, проведення матеріальної та грошової оцінки лісу на лісосіках призначених до рубки, проведення рубок з додержанням діючих настанов і правил;

До складу господарства входять лісництва. Сумське лісництво – 7534,6 га, Піщанське лісництво – 8049,5 га, Могрицьке лісництво - 6838,3га, Низівське лісництво - 4265 га, Недригайлівське лісництво - 7927,6га, Роменське – 5342,6 га, Глинське – 4628,1 га, Автотранспортний цех.

Згідно лісорослинного районування територія розміщення лісів філія «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України» відноситься до широколистяної зони східно-європейської провінції, округ дубово-соснових та дубових лісів. В природному відношенні це перехідна межа від Чернігівського Полісся до Східного Лісостепу.

Основними напрямками діяльності є: здійснення державного контролю за додержанням правил лісокористування і лісовідновлення всіма підприємствами, організаціями та установами, які ведуть лісогосподарство в лісах, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, а також громадянами; охороною та захистом лісів; дотриманням встановленого порядку й правил ведення державного обліку лісів державного лісового кадастру; використання земель лісового фонду відповідно до їх цільового призначення і охорони цих земель; ведення мисливського господарства; раціональним використанням та відтворенням мисливського фонду.

Головна задача філії полягає в безпосередньому вирощуванні деревини, догляді за лісом, охороні навколишнього середовища. Переробкою деревини займається сам держлісгосп. Найбільшими споживачами є меблева фабрика і держлісгосп. При розробці лісосік заготовляються переважно такі сортименти як пиловник, будівельний ліс, фанерна сировина тощо.

Лісові масиви лісництва окремими дачами розкидані серед сільськогосподарських угідь. Вони виконують ґрунтозахисні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні, рекреаційні та інші функції, тому дати належну економічну оцінку в розвитку району досить складно, але однозначно одне – вона досить висока.

Район розміщення філії характеризується розвинутою сіткою шляхів транспорту загального користування. Основними транспортними магістралями є залізна дорога Суми-Київ, автомобільні дороги державного та місцевого значення Харків-Суми-Київ, Суми-Курськ. Із побічного користування в лісовому фонді має місце садівництво (в держлісгоспі є 21 га саду), заготівля лікарської сировини, дикоростучих плодів та ягід, кори дуба

тощо, ведеться бджільництво. Наявні в лісовому фонді пасовища і сінокоси використовуються для задоволення потреб працівників лісової охорони, службовців та робітників, місцевого населення тощо.

Екологічний стан лісів досліджуваного підприємства можна вважати задовільним. Усі види господарської діяльності ведуться переважно з дотриманням діючих нормативних актів, правил та постанов. Вони направлені на підвищення якісного складу і продуктивності лісів, збереження і посилення їх захисних функцій.

Сучасний рельєф філії – це полого-хвиляста рівнина, розчленована річковими долинами, балками, численними прохідними долинами, з мореннозандровими формами рельєфу. По території підприємства протікають найбільші річки – Псел і Сула які вони належать до басейну Дніпра.

Найбільш поширеними ґрунтами території господарства є сірі лісові опідзолені. Зустрічаються також чорноземи малогумусні легко і середньосуглинисті, чорноземи опідзолені, болотні та торф'яні ґрунти

Згідно лісорослинного районування територія розміщення лісів відноситься до широколистяної зони східно-європейської провінції, округ дубово-соснових та дубових лісів. В природному відношенні це перехідна межа від Чернігівського Полісся до Східного Лісостепу.

Наведемо склад та структуру типів лісу філія «Сумське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Із приведених в таблиці 1 даних видно, що переважають відносно багаті типи лісорослинних умов, в яких корінні породи (сосна звичайна, дуб звичайний) мають високу продуктивність, про що свідчить їх високий клас бонітету.

Найбільш поширеним типом лісу є свіжа соснова судіброва (37,6%). В першому ярусі сосна Іа і Іб бонітетів з певною домішкою берези і осики. Другий ярус утворює дуб звичайний, висота якого залежить від повноти сосни. В першому ярусі зустрічається клен гостролистий з липою (табл. 1).

Таблиця 1

Типи лісорослинних умов і типи лісу лісництва

Типи лісу	Корінні насадження	Площа, га	В %
Свіжий дубово-сосновий субір	Сосна I-I а бонітету з незначною домішкою берези, осики в першому ярусі, дуб III (II) бонітету в другому	5530,6	12,4
Свіжа соснова судіброва	Дуб II (III) бонітету з участю сосни I-I а бонітету (20-30 %)	16770,3	37,6
Волога липова судіброва	I ярус – сосна I (Ia) бонітету, II ярус – дуб звичайний, III – густий із липи, клена гостролистого, IV – із кущів	8965,0	20,1
Свіжа ясенев-липова діброва	I ярус – дуб II (I) бонітету з домішкою ясена, II – із липи з домішкою клена, берези, ільма	8608,2	19,3
Сирий чорно вільховий сугруд чи груд	Вільха чорна I-II бонітетів з домішкою дуба, ясена болотного, осики	1427,3 3300,5	3,2 7,4
Всього насаджень		44602,0	100

У віковій структурі лісів переважають молодняки – 46,2%, середньовікові – 34,6%, пристигаючі – 16,4%, стиглі – лише 2,8%. Середній вік насаджень 54 роки з середнім запасом деревини 201 куб. м з 1 га, середньорічний приріст 4,3 куб. м на 1га.

До побічного користування лісництва відносять такі види: заготівля березового соку, збирання грибів, ягід, плодів, лікарських рослин, вирощування зернових, випасання худоби, сінокосіння тощо. Заготовлену сировину здають у відповідні цехи переробки, де з них виготовляється консервована продукція.

Прибуток від побічного користування за останні роки незначний, а тому об'єми робіт обмежені. Так за 2023 рік було заготовлено 6 т березового соку, зібрано 75 кг лікарських, 13,2 ц багаторічних природних трав.

Слід детальніше розглянути обсяг та структуру товарної продукції. Розрахунки показали, що сума товарної продукції за аналізований період зросла на 12,3 % (табл. 2). Це в більшій мірі відбулось за рахунок зростання реалізаційних цін. В середньому за 2021–2023 рр. найбільшу питому вагу в

структурі товарної продукції займає лісозаготівля – майже 78 % де переважне місце займає реалізація половника листяних порід, зокрема пиловника ясенного – 72 %, при чому з кожним роком збільшуються їх обсяги реалізації в той час, як реалізація пиловника хвойних порід зменшується.

Таблиця 2

Обсяг та структура товарної продукції підприємства

Види економічної діяльності	2021		2022р.		2023р.		В середньому за три роки	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
Лісівництво (лісорозсадники)	2487,0	3,4	2810,8	3,1	2875,3	3,5	2724,4	3,32
Лісозаготівлі	56615,8	77,4	69908,1	77,1	65227,9	79,4	63917,3	77,96
Лісопильне та стругальне виробництво	8558,2	11,7	11152,7	12,3	8461,6	10,3	9390,8	11,45
Вироби сувенірного цеху	3949,9	5,4	5168,3	5,7	4271,9	5,2	4463,4	5,44
Інші види діяльності	1536,1	2,1	1632,1	1,8	1314,4	1,6	1494,2	1,82
Всього по господарству	73147,0	100,0	90672,0	100,0	82151,0	100,0	81990,0	100,0

Джерело: ф.2, ф.3-лг., власні розрахунки

Філія «Сумське лісове господарство» вирізняється серед усіх лісгоспів виробництвом сувенірної продукції яка славиться не тільки в Сумській області, а znana по всій Україні. Отже виручка від реалізації цієї продукції становить понад 4 млн. грн. за рік і в структурі товарної продукції становить 5%. Забезпеченість виробничим персоналом є однією із складових ресурсного потенціалу підприємства. Від забезпеченості підприємства кваліфікованими працівниками, раціонального їх використання залежить організаційно-технічний рівень виробництва, його фінансова стабільність, та усі економічні показники діяльності. Працівники підприємства є головною ланкою виробничого процесу, за допомогою якого він здійснюється.

Забезпеченість трудовими ресурсами, ефективність їх використання

має важливе значення для кожного господарства. Розглянемо дані показники в таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка середньорічної чисельності працівників та ефективності їх використання на підприємстві

Показники	Роки			
	2021	2022	2023	2023 р. в % до 2021р.
1. Середньооблікова чисельність працівників, всього, осіб.	226	206	190	84,0
2. Відпрацьовано 1 робітником днів, в середньому по господарству	252	268	270	107,1
3. Коефіцієнт використання фонду робочого часу	0,92	0,97	0,98	107,1
4. Фонд оплати праці, тис.грн.	30077	38473	37025	123,1
5. Середньомісячна заробітна плата, грн.	14450,80	16600,65	18712,96	129,5
6. Продуктивність праці, тис.грн.	334,0	414,0	365,12	109,3

Джерело: 1-ПВ., власні розрахунки

Чисельність працюючих філії «Сумське лісове господарство» зменшилось у 2023 р. в порівнянні з 2021р. на 36 працюючих. Слід відмітити про зростання середньомісячної заробітної плати яка зросла майже на 20% і в середньому по лісгоспу становить 18,7 тис. грн. Таким чином в досліджуваному підприємстві є всі умови для збереження робочих місць та зацікавленості працівників. Матеріальною основою виробництва є засоби виробництва. Від забезпеченості ними та їх ефективності використання залежить і рівень господарювання. Розглянемо ефективність використання основних фондів та їх наявність на підприємстві (табл. 4).

Збільшення основних виробничих засобів підвищення фондо і енергозабезпеченості підприємства сприяє росту продуктивності праці і виробництва продукції.

Таблиця 4

Забезпеченість основними виробничими фондами та ефективність їх використання на підприємстві

Показники	2021	2022	2023	2023 р. в % до 2021р.
Фондоозброєність, тис. грн.	104,5	116,3	117,8	112,7
Фондоємкість, грн.	3,20	3,56	3,10	97,0
Фондовіддача, грн.	0,313	0,281	0,323	103,1
Продуктивність праці, грн.	334,0	414,0	365,1	109,3

Джерело: примітка 5, власні розрахунки

Аналізуючи наведені показники можна відмітити підвищення фондоозброєності господарства в порівнянні з базисним роком. Це відбулось в основному за рахунок підвищення вартості основних виробничих фондів. Як свідчать дані в 2021 в господарстві відбулось списання застарілої та зношеної техніки, а в 2023 р. матеріально-технічна база лісгоспу поповнилась новими пилами для валки лісу, та був придбаний трактори з гідроманіпуляторами. Всі ці заходи дозволили покращити роботу підприємства, підвищити продуктивність праці на 44% і як наслідок ефективність використання основних виробничих фондів підвищилась. Так фондоємність виробництва становить 3,10 грн. тобто для виробництва 1 грн. продукції було задіяно технічних засобів виробництва на суму грн. 10 коп. Відповідно фондовіддача становить 32 коп. і позитивним є її зростання.

Для узагальнюючої характеристики діяльності аналізованого підприємства розглянемо наступні показники (табл. 5). Розрахунки показали, що сума отриманої товарної продукції збільшилась на 12,3%. Відповідно в розрахунку на 100 га лісових угідь також зросла, така як площа лісових угідь є сталою. Виробіток і реалізація на одного працюючого підвищилась на 9,3%. Не зважаючи на позитивний вплив збільшення реалізаційних цін на деревину і зростання виручки реалізації, витрати на виробництво за останні три роки зросли на 10 млн. грн.

Таблиця 5

Оцінка основних економічних показників діяльності підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 р. в % до 2021р.
Товарна продукція	73147,0	90672,0	82151,0	112,3
в т.ч. в розсадниках зеленого живцювання, тис.грн.	1901,8	2076,9	1478,7	77,8
* на 100 га л.-г. угідь тис.грн.	277,1	343,5	311,2	112,3
* на 1 працівника тис.грн.	334,0	414,0	365,1	109,3
Валовий прибуток	25976,0	30984,0	23695,0	91,2
* на 100 га л.-г. угідь тис. грн.	98,4	117,4	89,8	91,2
* на 1 працівника тис. грн.	118,6	141,5	105,3	88,8
Чистий прибуток	9498,0	10041,0	4980,0	52,4
в т.ч. в розсадниках зеленого живцювання, тис.грн.	331,6	251,9	232,1	70,0
* на 100 га л.-г. угідь тис. грн.	36,0	38,0	18,9	52,4
* на 1 працівника тис. грн.	43,4	45,8	22,1	51,0
Рівень рентабельності (+) збитковості (-), %	15,0	11,0	6,4	42,6
в т.ч. в розсадниках зеленого живцювання, тис.грн.	12,7	17,1	9,3	3,3

Джерело:; ф 2., власні розрахунки

Ситуація, що склалась, вплинула і на рівень рентабельності, який на 8,6 п. в зменшився у звітному році і становив 6,4 % на відміну базисного року – рентабельність 15 %.

Незважаючи на те, що ведення лісового господарства – справа прибуткова, але рівень останнього поступово зменшується. І, навпаки, що стосується розсадників зеленого живцювання, то рівень сукупної рентабельності його зріс у порівнянні з базисним роком на 3,1%. В господарстві займаються розмноженням розсади туї, самшиту, яловиця, які користуються великим попитом у населення для озеленювання, як міста в цілому, так і своїх присадибних ділянок. Таким чином, лісгосподарському підприємству необхідно звернути увагу і поширити коло робіт по розширенню цього виробництва.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Вирощування садивного матеріалу та аналіз лісокультурної справи в умовах Філії Сумське лісове господарство

Застосування методу садіння лісу вимагає наявності високоякісного садивного матеріалу (саджанців, сіянців тощо), які потрібно вирощувати в лісових розсадниках.

В Пісчанському лісництві є тимчасовий розсадник, який знаходиться у кв. 78 загальною площею 1,5 га. У розсаднику вирощуються сіянці таких порід: дуба звичайного, сосни звичайної, ялини європейської, модрина європейської, дуба північного, липи, клена, акації, яблуні, сливи, абрикоса тощо. Результати осінньої інвентаризації приведені в таблиці 6

Таблиця 6

Результати інвентаризації посівів 2023 року у лісовому розсаднику

Породи	Площа, га	Протяжність посівних рядів, м	Висіяно насіння,кг		Вихід сіянців, тис. шт.	
			на 1п. м.	на всю площу	Всього	в т. ч. Стандарт них
Дуб звичайний	0,15	6,0	125	750	114,5	84,0
Дуб північний	0,05	2,0	150	300	34,0	27,0
Ясен звичайний	0,05	2,0	10	20	39,5	7,5
Липа дрібнолиста	0,03	1,2	10	12	15,0	-
Клен гостролистий	0,03	1,2	10	12	20	16,5
Акація біла	0,02	0,8	3	2,5	14,5	13,0
Яблуна лісова	0,01	0,4	4	1,6	6,0	2,0
Терен	0,01	0,4	15	6	5,0	2,0
Сосна звичайна	0,1	4,0	2,0	8	120,0	74,0
Модрина сибірська	0,02	0,8	4,0	3,2	2,5	2,0
Ялина європейська	0,03	1,2	3,0	3,6	5,5	-
Разом	0,50					228,0

Із приведених в таблиці 6 даних видно, що під посіви зайнято 0,5 га площі розсадника. Норма насіння (г/пог. м) в основному витримується.

Передпосівна підготовка насіння полягає головним чином у намочуванні. Насіння ясена та липи відділяють від субстрату після стратифікації, а акації білої ошпарюють кип'ятком.

Жолуді дуба викопують з траншей і відділяють від піску. Сходи більшості порід рівномірні, але вихід стандартних сіянців не перевищує 65-70 %. Липа або ялина в 1-річному віці не досягли стандартних розмірів. Взагалі, вирощування сіянців шпилькових порід краще переносити в теплицю.

Враховуючи невеликий обсяг лісокультурних робіт, вирощеного садивного матеріалу цілком достатньо для потреб лісництва (щорічна потреба не перевищує 200 тис. сіянців).

Сіянці шпилькових порід вирощуються переважно в теплицях з поліетиленовим покриттям (сосни, ялини, модрини).

Агротехніка вирощування садивного матеріалу у відкритому ґрунті полягає у наступному. Весною після копання садивного матеріалу проводиться оранка на глибину 22-25 см, передпосівний обробіток ґрунту полягає в боронуванні. Посів рядковий (через 25 см) у підготовленні кінним маркером борозенки. Догляди полягають в розпушенні ґрунту культиватором у міжряддя і ручним вилоюванням бур'янів в рядах посіву. В зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією і нестачею коштів боротьба з бур'янами за допомогою гербіцидів не застосовується. Щодо системи удобрення ґрунту, то головним чином застосовується торф чи торфокомпост. Сівозміни в розсаднику не впроваджені; ротація вирощування садивного матеріалу проходить, але без чіткого врахування меж полів. [31]

В цілому агротехніка вирощування садивного матеріалу у відкритому ґрунті потрібно вдосконалювати, зокрема запровадити сівозміни, розробити чітку систему удобрення ґрунту, практикувати літні підкормки посівів тощо.

Вирощування сіянців шпилькових порід в теплиці задовільне, але при підготовці субстрату в торф потрібно вносити вапно чи вапнякові відходи, мінеральні добавки у відповідності з науковими рекомендаціями.

Штучне лісовирощування в лісництвах філії ведеться протягом тривалого часу. Найстаршими є 80-и річні дубово-соснові культури (3,6 га), які при відносній повноті 0,6 мають запас 290 м^3 на 1 га; 70-и річні культури дуба звичайного (5,1 га) при сучасному складі 7Д2Кл1Лп повноті 0,7 мають запас на 1 га 260 м^3 .

Свідченням широкого застосування штучного лісовідновлення та лісорозведення є те, що 69,8 % насаджень лісництва штучного походження.

Необхідність штучного лісовідновлення обумовлюється переважно незадовільним природним поновленням головних лісоутворюючих порід (сосни звичайної і дуба звичайного), а в даний час знищенням наявного природного поновлення при механізованих рубках головного користування.

Великий розрив між суцільними рубками і лісовідновленням створився за період війни і повоєнні роки, коли рубки велися без врахування розрахункової лісосіки, а на лісовідновлення не було коштів, ні людських ресурсів. Можна вважати, що загальний об'єм лісокультурних робіт, які проводяться в лісництві, достатній.

Лісокультурна справа має певні особливості, як стосовно складу лісових культур, так і агротехніки їх створення. Об'єм лісокультурних робіт за останні 10 років приведений в таблиці 7.

В середньому щорічна площа створення лісових культур становить 21,3 га. Посадки в держлісфонді становлять 93 %. Переважає посадка лісу, лише в окремі роки у зв'язку з відсутністю сіянців дуба проводився посів жолудів.

В лісництві надається перевага культурі дуба, як головної лісоутворюючої породи; культури з участю сосни становлять 14,7 %. Крім цих порід є ще культури ялини європейської, ясена звичайного, модрина сибірської тощо.

В держлісфонді застосовують переважно міжряддя: 2,5-3,0 м, посадка 1-2-х річних сіянців через 0,7 м, тобто на 1 га висаджується від 4,4-5,3 тис сіянців. Така схема розміщення садивних місць потребує додаткового аналізу. Підготовка ґрунту проводиться борознами плугом ПКЛ-70, посадка

сіянців переважно вручну під меч Колесова, але були спроби застосувати механізоване садіння лісосадильною машиною ЛМД-1.

Таблиця 7

Обсяг лісокультурних робіт за 2013-2023 роки

Роки	Створено культур, га						
	Всього	в тому числі		посадка	посів	з головною породою	
		держліс-фонд	землі с-г підприємств			дуб	сосна
2013	19,0	15,5	3,5	19,0	-	19,0	3,5
2014	19,5	16,5	3,0	18,0	1,5	16,5	3,0
2015	21,3	17,6	2,7	21,3	-	14,9	2,7
2016	20,4	17,9	2,5	18,7	1,7	17,9	2,5
2017	22,1	20,1	2,0	22,1	-	20,1	2,0
2018	20,8	19,3	1,5	19,9	0,9	19,3	1,5
2019	10,4	10,4	-	10,4	-	6,4	3,0
2020	15,0	15,0	-	15,0	-	12,0	3,0
2021	14,2	14,2	-	13,0	1,2	7,2	7,0
2022	26,3	26,3	-	26,3	-	22,8	3,5
2023	21,4	21,1	-	21,4	-	18,4	2,7
	228,1	212,9	15,2	222,8	5,3	194,2	33,9

В суборевих умовах створюються переважно культури сосни звичайної з дубом північним, або з невеликою домішкою берези і навіть ялини європейської та модрина сибірської. У свіжих сугрудах переважають змішані культури дуба з ялиною, сосною, ясенем, липою, модриною тощо.

На еродованих схилах створені переважно чисті культури сосни звичайної, де вона висаджувалася і на відносно багатих ґрунтах. Спочатку застосовувався суцільний обробіток ґрунту (в останні роки практикується підготовка ґрунту борознами). Як і в держлісфонді переважно ширина міжрядь 2-2,5 м. В лісництві практикується створення і плантаційних культур. В 2021 році у кварталі 34 на площі 3,5 створені плантаційні культури модрина сибірської. Догляди за культурами проводяться на протязі 4-5-и років за схемою: 4-3-2-1-1. Переведення культур у покриті лісом площі проводиться у відповідності з ДСГ-56-92. Переважно термін змикання культур відповідає вимогам стандарту. У не зімкнених культурах, що мають відпад більше 15 %, частіше на землях після сільськогосподарського

користування, проводилось доповнення лісових культур саджанцями, які бралися з деревних шкілок.

В цілому стан лісокультурної справи в лісництві можна назвати задовільним.

3.2. Бізнес-план по вирощуванню посадкового матеріалу методом зеленого живцювання

Враховуючи постійно зростаючий попит комунальних, приватних підприємств, населення та особистих господарств на саджанці декоративних рослин та з метою отримання додаткового прибутку в короткі терміни і покращення фінансового становища філія Сумське лісове господарство ДП «Ліси України» намагається розширювати діяльність по вирощуванню вищезгаданих насаджень. Для цього застосовується метод зеленого живцювання. Методом зеленого живцювання передбачено вирощування посадкового матеріалу цінних декоративних порід рослин самшиту, туї, яловиця. Саджанці цих культур мають великий попит для озеленення міста Суми і навколишніх населених пунктів. Це вічнозелені рослини, які досить добре пристосовуються в міських умовах. Маловимогливі до якості ґрунтів. Можуть вирощуватись навіть на дуже бідних ґрунтах. Морозостійкі, не гинуть навіть у найсуворіші зими.

Рослини пропонуються і використовуються для створення алей, бордюрів, закріплення відкосив, створенні пейзажних насаджень та використовуються для поодиноких посадок на газонах. Деякі з видів рослин пропонуються для висадки поблизу навчальних закладів з метою очищення повітря та збагачення його киснем. Характерні ароматичні речовини, які виділяють вищезгадані рослини сприяють полегшенню дихання та загального стану людини після довготривалого перебування в приміщенні. Мають бактерицидні властивості.

3.2.1. План виробництва

При плануванні виробництва необхідно зробити акцент на вирощування найбільш затребуваних видів і сортів декоративних рослин, надати перевагу унікальним сортам (рідкісні або екзотичні). Філія Сумське лісове господарство визначили досить широкий асортимент декоративних рослин, але найбільша перевага віддається різним сортам туї, самшиту та ялівцю.

З цією метою в 2023 році було закладено живців на площі 60 м², де висаджено: самшиту – на площі 30м² – 12000 шт., туї на площі 20м² – 8000 штук, яловиця на площі 10м² – 4000 штук.

Згідно із укладеними договорами з основними покупцями, садовими центрами, приватними підприємствами обсяг реалізації планується збільшити в 2025 р. на 15 %, у 2026 р. на 20 %. У 2023 році обсяг виробництва продукції знаходився на рівні базисного року (табл. 8).

Таблиця 8

Виробнича програма підприємства

Види порід	2023 р.		ПРОЕКТ 2025р.		ПРОЕКТ 2026 р.	
	темпи росту обсягів реалізації	обсяг реалізації з урахуванням кількості росту, шт.	темпи росту обсягів реалізації	обсяг реалізації з урахуванням кількості росту, шт.	темпи росту обсягів реалізації	обсяг реалізації з урахуванням кількості росту, шт.
Самшит	1	12000	1,15	13800	1,2	14400
Туя	1	8000	1,15	9200	1,2	9600
Яловець	1	4000	1,15	4600	1,2	4800

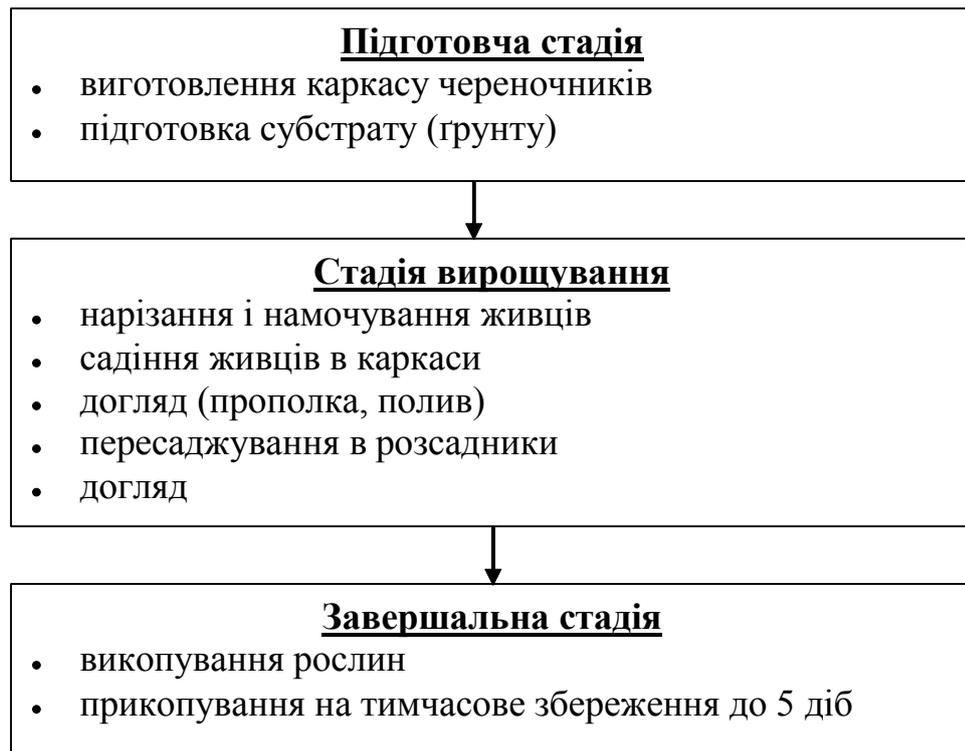

Рис. 1. Схема технологічного процесу зеленого живцювання

В додатку А надається типова технологічна карта вирощування посадкового матеріалу.

3.2.2. План маркетингової діяльності

Для успішної реалізації продукцію, зменшення ризику і забезпечення стабільного доходу кожен бізнес-проект повинен мати маркетинговий план.

Перш за все необхідно провести аналіз ринку: дослідити попит, визначити популярні види декоративних рослин серед споживачів, проаналізувати сезонність попиту. Обов'язково необхідно ознайомитись з основними конкурентами на ринку даного виду товарі, дослідити цінову політику, асортимент, каналів збуту конкурентів. [18]

Вибір методу ціноутворення відбувається згідно з попередньо визначеним розміром прибутку “середні витрати + прибуток”. Прибуток

закладено по рокам в розмірі 30% витрат. Таким чином відпускна ціна при ПДВ – 20% складає:

самшит $20967,8 \times 1,3 \times 1,2 = 32709,70$ грн. за 1000 штук

туя $32608,2 \times 1,3 \times 1,2 = 50868,80$ грн. за 1000 штук

яловець $25801,7 \times 1,3 \times 1,2 = 40250,65$ грн. за 1000 штук

Попит на саджанці декоративних видів рослин еластичний.

Рівень запланованої лісгоспом ціни покладено для збереження стабільного становища на ринку при помірній рентабельності.

Для більшої інформованості покупців і просування продукції застосовується реклама торгового типу. Подаються оголошення в обласну та районні газети, 2 рази на рік в період масової реалізації робляться оголошення по місцевому радіо. Подається Цільова реклама у соціальних мережах. Контекстна реклама (Google Ads). Публікації в профільних журналах та блогах .

Розповсюдження інформації про продукцію у тематичних спільнотах. Промоакції: Пропозиції "2+1" або знижки на перше замовлення

Витрати на рекламу визначаються по статті “Загальновиробничі витрати”.

Таблиця 9

Аналіз ринків збуту

Показники	На місці виробництва	Місцевий ринок м. Суми	Населені пункти в радіусі 50км	Ринки віддалені за 100км
1. Рівень попиту	високий	високий	високий	середній
2. Ступінь задоволення попиту	низький	низький	середній	середній
3. Рівень конкуренції	середній	середній	середній	високий
4. Доля споживачів, готових придбати продукцію, %	25	10	10	5

Цільовою аудиторією є комунальні організації м. Суми, які використовують продукцію для озеленення міста; магазини типу Зелений

світ, Сад-Город, Городник, садові центри, фірми які займаються ландшафтним дизайном а також приватні домоволодіння.

Таблиця 10

Структура ринків збуту саджанців

Споживачі	2022 рік		2023 рік	
	виручка, тис.грн.	питома вага, %	виручка, тис.грн.	питома вага, %
ПФ “Сиріус” м. Харків	526,8	27,7	387,4	26,2
Магазини Зелений світ, Сад-город	475,5	25,0	365,2	24,7
Епіцентр,	349,9	18,4	316,4	21,4
Приватні домоволодіння, фізичні особи м. Суми	254,8	13,4	223,3	15,1
Комунальні підприємства м. Суми	294,8	15,5	186,3	12,6
Разом	1901,8	100	1478,7	100

Згідно з умовами договорів купівлі - продажу канал розподілу продукції: виробник → споживач. При реалізації через торгову мережу виробник → посередник → споживач.

В структурі продаж за договорами, контрактами на його долю припадає близько 60%. Близько 30% виручки лісгосп отримує від приватної фірми “Сиріус” м. Харків, яка займається озелененням підлеглих їй територій. Решта надходжень поступає від реалізації продукції фізичним особам та підприємствам області через садові центри, магазини, лоточну торгівлю. Обсяги цих надходжень не значні і не можуть братись за основу розрахунку проектних обсягів виробництва саджанців лісгоспом. Останнім часом набули переважного значення он-лайн продажі через Інтернет магазини, соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok) та платформи он-лайн оголошень (OLX, Prom.ua).

В довоєнний період підприємство брало активну участь у виставках, та ярмарках, виступало спонсором багатьох заходів, де також представляло всю продукцію. Наразі ведеться робота відділом зв'язку з громадськістю в плані представлення продукції через соціальні мережі, Контент-маркетингу, тобто ведення блогу про догляд за декоративними рослинами, відео уроки або

поради з ландшафтного дизайну. Оскільки це незначна частка збутової діяльності підприємства, то виходи на експортну торгівлю декоративних саджанців поки не розглядається. Цей план допоможе успішно реалізовувати продукцію, зменшити ризики і забезпечити стабільний дохід для вашого бізнесу.

3.2.3. План по ризикам

Перед лісгоспом, як і перед будь-яким іншим підприємством, яке займається вирощуванням декоративних саджанців стоїть безліч загроз пов'язаних з недоотриманням та втратою кількості продукції і як наслідок - недотримання запланованої суми прибутку. Негативний вплив на фінансовий результат може спричинити ряд ризиків пов'язаних з падінням попиту на продукції, зниженням цін конкурентів або погіршенням платоспроможності споживачів. Основний ризик – це форс-мажорні обставини в країні, пов'язані з військовими діями.

Розробка Плану з управління ризиками для розсадників зеленого живцювання допомагає виявити, оцінити та мінімізувати потенційні загрози. Регулярний аналіз ефективності заходів з управління ризиками та оновлення плану у відповідності до змін у зовнішньому середовищі чи бізнесі дозволить мінімізувати втрати продукції і відповідно покращить фінансові результати намічених заходів та забезпечить стабільний розвиток розсадників Сумської філії ДП «Ліси України» (табл. 11).

Таблиця 11

Основні ризики та заходи щодо їх зменшення

Можливі проблеми:	Заходи:
1	2
1. Агротехнічні ризики	
<p>Низька якість черенків: Недостатньо життєздатні материнські рослини або погано зрізані черенки.</p> <p>Хвороби рослин: Грибкові, бактеріальні чи вірусні інфекції.</p> <p>Шкідники: кліщі, попелиці, слимаки.</p> <p>Недостатній полив або перенасичення вологою: Неправильна робота системи поливу.</p>	<p>Використовувати якісний матеріал у перевірених постачальників.</p> <p>Дотримуватись технології живцювання (час зрізу, правильне зберігання).</p> <p>Регулярно проводити профілактичне обприскування засобами захисту рослин (біологічними чи хімічними).</p> <p>Встановити систему автоматизованого поливу з датчиками вологості.</p> <p>Організувати карантин для нових рослин перед їх інтеграцією в розсадник.</p>
2. Кліматичні ризики	
<p>Різкі зміни температур: Заморозки або спека.</p> <p>Надмірна вологість чи посуха: Неприятливі умови для укорінення черенків.</p> <p>Штормові вітри чи град: Можливе пошкодження теплиць або рослин.</p>	<p>Встановити теплиці з посиленням каркасом і покриттям.</p> <p>Забезпечити обігрівачі та вентиляційні системи в теплицях.</p> <p>Створити системи резервного водопостачання на випадок посухи.</p> <p>Використовувати агроволокно або затінювальні сітки для захисту від перегріву чи граду</p>
3. Економічні ризики	
<p>Коливання цін на матеріали: Підвищення вартості добрив, субстратів, хімікатів.</p> <p>Проблеми зі збутом: Низький попит або ціновий демпінг з боку конкурентів. Недостатнє фінансування: Непередбачені витрати.</p>	<p>Закуповувати матеріали оптом заздалегідь.</p> <p>Розширювати канали збуту: прямий продаж, онлайн-продажі, співпраця з роздрібними мережами.</p> <p>Розробити фінансову подушку (резервний фонд на 3–6 місяців операційних витрат).</p> <p>Складати довгострокові контракти з покупцями (з фіксованими цінами)</p>
4. Управлінські ризики	
<p>Брак досвіду персоналу: Недотримання технологій живцювання чи догляду.</p> <p>Висока плинність кадрів: Часті зміни персоналу.</p> <p>Неправильне управління ресурсами: Перевитрати на матеріали чи енергію.</p>	<p>Регулярно проводити тренінги для працівників.</p> <p>Прописати чіткі інструкції з догляду за черенками та використання обладнання.</p> <p>Використовувати програмне забезпечення для управління розсадником (облік матеріалів, планування робіт). Запровадити систему бонусів для мотивації персоналу</p>
5. Юридичні ризики	
<p>Недотримання норм екологічної безпеки: Використання хімікатів чи забруднення довкілля.</p> <p>Перевірки контролюючих органів.</p>	<p>Консультуватися з юристами перед підписанням угод.</p> <p>Дотримуватися норм використання пестицидів і утилізації відходів.</p> <p>Підготувати необхідну документацію для перевірок.</p>

продовження таблиці 11

6. Технологічні ризики	
Збій обладнання: Поломка систем поливу, обігрівачів або вентиляції.	Регулярне обслуговування обладнання. Тримати запасні частини для критичних вузлів обладнання.
7. Ризики пов'язані з конкурентами	
Висока конкуренція: Перевищення пропозиції над попитом. Копіювання технологій або маркетингових підходів	Вивчати ринок і впроваджувати унікальні пропозиції (наприклад, рідкісні сорти рослин). Розвивати бренд та зміцнювати довіру клієнтів через якісний сервіс.
8. Ризики природного походження	
Стихійні лиха: Повені, пожежі, землетруси. Непередбачувані зміни клімату.	Страхування майна та рослин. Будівництво дренажних систем для захисту від повеней. Використання вогнестійких матеріалів у будівництві.

ВИСНОВКИ

За результатами проведених досліджень встановлено:

1) досліджуване підприємство філія «Сумське лісове господарство» входить до складу північного офісу ДП «Ліси України» та спеціалізується на заготівлі деревини від рубок головного користування, вирощування сіянців цінних порід дерев для заліснення звільнених територій. До побічного користування лісництва відносяться: заготівля березового соку, збирання грибів і ягід, плодів, лікарських трав, сінокосіння. Обсяги цих робіт обмежені так, як прибуток від цієї діяльності не значний;

2) підприємство достатньо забезпечено трудовими ресурсами. Підвищуються показники ефективності використання фондів. Аналізоване господарство прибуткове. Рівень сукупної рентабельності у звітному році 6,4%;

3) штучне лісовідновлення в Пішанському лісництві ведеться протягом тривалого часу. Найстарішими є 80-ти річні дубово-соснові культури з запасом деревини 290м³ на 1 га. Переважають 35-45 річні лісові культури. В останні 10 років лісокультурні роботи представлені посадкою і посівом цінних порід на площі 15-20 га.

4) розроблений бізнес-план вирощування декоративних порід методом зеленого живцювання. Розрахунки показали, що вирощування живців методом зеленого живцювання є вигідним для лісгоспу. Прибуток від цього виду діяльності в 2025-2026 роках становитиме 460-480 тис грн тис. грн. відповідно, при постійно зростаючому рівні рентабельності. Окупність понесених витрат близько двох років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітичні огляди ринку декоративних рослин. URL: <https://agroportal.ua>. (Дата звернення: 01.12.2024)
2. Волошанська С.Я., Коссак Г.М., Скробач Т.Б., Харачко Т.І. Фармакологічні властивості Ялівцю звичайного (*Juniperus communis* L.) та екологічні особливості його поширення на Дрогобиччині. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.4. С. 179-185.
3. Державне спеціалізоване господарське підприємство «Ліси України». Філія «Вигодське лісове господарство».
4. Дубас Р.Г. Оцінка ефективності відтворення лісових ресурсів як основи екологічно збалансованого лісокористування. Вісник ЖДТУ. 2019. № 4 (58). С. 214 – 218.
5. Закон України «Про лісове господарство». URL: https://w.forest.gov.ua/legislation_forestry (Дата звернення: 01.12.2024)
6. Замула Х. П. Сучасний стан ведення лісового господарства в Україні. Агросвіт. 2023. No 19. С. 54–59.
7. Заячук М.Д. Лісопромисловий комплекс України: Конспект лекції – Чернівці: ЧНУ, 2019. – 24 с.
8. Зінкевич О. В. Сутність та особливості фінансового забезпечення розвитку лісового господарства в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. №1 (21). С. 124 – 131.
9. Іщук Г.П., Створення лісових культур *Juglans nigra* L. у лісництвах Уманського держлісгоспу. Науковий вісник НЛТУ. 2017. вип. 17.6. С. 25-31
10. Іщук Г.П., Шлапак В. П. *Juglans nigra* L. в лісових культурах Правобережного Лісостепу України. Науковий вісник НЛТУ. 2022. вип.22.15. С. 29-38
11. Коваленко І.М. Екологія рослин нижніх ярусів лісових екосистем: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 360 с.

12. Коваленко Т.О., Смирнова Л.Г. «SWOT-аналіз у стратегічному плануванні підприємств лісового господарства». Економіка природокористування, 2023.
13. Лабенко О. М., Іволга І. Г. Фінансування проектів з відтворення лісу. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». 2019. Вип. 181. Ч. 5. С. 137–144
14. Лісові насадження URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F (Дата звернення: 01.12.2024)
15. Ліщук В.І. Економіка лісостроїтельства : конспект лекцій для магістрів спеціальності «Економіка» освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів» денної форми навчання. - Луцьк: Вид-во СЛУ, 2018. – 64 с.
16. Макаринська С. А., Шлапак В.П. Ботанічна і декоративна характеристика сосни чорної (*Pinus sylvestris* L.) та її використання. Наук. вісник НЛТУ України. 2020. Вип. 20.8. С. 44–53.
17. Масловата С. А. Насіннєве розмноження видів роду *Ulmus* L. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Вип. 26.3. С. 141-145.
18. Методичні рекомендації з проведення маркетингових досліджень у галузі лісового господарства, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, 2023.
19. Мішенін Є.В. Ярова І.Є. Лісостроїтельства як сучасна парадигма сталого розвитку лісового комплексу. Львів : РВВ НЛТУ України, 2014. Вип. 12. С. 221- 226.
20. Новак А.А., Мазепа В.Г. Лісостроїтельства. Конспект лекцій для студентів освітнього ступеня бакалавр спеціальності 205 – лісове господарство. Львів: РВВ НЛТУ України, 2018. –140 с.

21. Олійничук О. І. Особливості лісогосподарського виробництва та підвищення його ефективності. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник. 2019. Вип. V. Т.2. С. 148–154.
22. Офіційний сайт ДП «Ліси України» URL: <https://e-forest.gov.ua/> (Дата звернення: 01.12.2024) URL: <https://vygodalis.com.ua/?m0prm=19&m1prm=16&m2prm=8> (Дата звернення: 01.12.2024)
23. Павлішук О. П. Дослідження відповідності ведення лісового господарства принципам та критеріям сталості екологічного блоку . Науковий вісник : зб. наук.-техн.праць. – Львів : НЛТУУ, 2017. – Вип. 17.3. – С. 69 – 78.
24. Пашук Д. В. Шляхи покращення вирощування садивного матеріалу в розсадниках ДП «Маневицьке ЛГ». Тези доповідей Учасників 74-ої всеукраїнської студентської Науково-практичної конференції «*Науковий пошук молоді для сталого розвитку Лісового комплексу та садово-паркового господарства*»(15 вересня 2020 року). НУБІП України, ННІ лісового і садово-паркового господарства, НДІ лісівництва та декоративного садівництва, Київ, 2020. С.92.
25. Пітер Пірс. Основи економіки лісового господарства. ТОВ «Видавничий дім «ЕКО-інформ». Київ : 2018. 220 с.
26. Селезень С.В. Застосування зеленого живцювання, як захід підвищення ефективності діяльності лісогосподарського підприємства. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів. (Суми, 18-22 листопада 2024 р.). Суми. 2024. С.
27. Сенько Є. І. Економіка лісового та садово-паркового господарства: навчальний посібник. Львів : НЛТУ, 2022. 408 с.
28. Сенько Є. І. Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарства : навч. Посібник. Київ : Знання, 2022. – 487 с.

29. Синякевич І. М. Економіка лісокористування: навч. посіб. Львів : ІЗМН, 2020. – 402 с
30. Хвесик М. А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціональне та інноваційно-інвестиційне забезпечення : [монографія] К. : ТОВ "ДКС", 2021. – 498 с.
31. Ширко Б. Ф. Гончар В. М. Організація лісогосподарського виробництва та покращення використання лісових ресурсів. Вісник НУВГП Серія «Економічні науки» Випуск 2(78). Рівне, 2017. С. 137-142.
32. Шкарлет С. М., Пиріг К. М. Підвищення ефективності виробництва на лісогосподарських підприємствах в умовах сталого розвитку. *БізнесІнформ Економіка природокористування* № 6 , 2014. С.180-184
33. Шлапак В. П., Макаринська С. А. Порівняльна характеристика початкових етапів онтогенезу сосни чорної і сосни звичайної. Міжнарод. наук.-практ.конф. : тези доп: (м. Київ), 2020. С. 107–108.
34. Яремко О.П. Аналіз ефективності функціонування та перспектив розвитку екологічно збалансованого лісового господарства : Економіка та держава. № 5. Київ, 2017. С. 103-108